

BÂBÜSSAÂDE İLE DÂRÜSSAÂDE ARASINDA MALATYALI İSMAİL AĞA (ö.1639-40)

BETWEEN BÂBÜSSAÂDE AND DÂRÜSSAÂDE MALATYALI İSMAİL AGHA (d.1639-40)

Gülay PORGALI*

Öz

Osmanlı sarayında hadımlar haremde görev yapan Kara ağalar ve Enderun'da görevli Ak ağalar olarak ikiye ayrılıyordu. Ak ağalar diğer iç oğlanları gibi Enderun'da eğitim gördükten sonra saraydaki önemli görevlere getirilirdi. Malatyalı İsmail Ağa da Enderun'da eğitim gördü ve yükselerek Bâbüssaâde arz ağaları arasına katıldı. I. Ahmed'in vefatından sonra yaşanan kısa süreli taht değişiklikleri ve devlet hizipleri arasındaki çekişmeler onun saraydaki kariyerini etkiledi. Bâbüssaâde teşkilatından ayrılarak Dârüssaâde Ağası oldu ve sonra da Bâbüssaâde Ağası tayin edilerek Enderun'a geri döndü. İsmail Ağa, Dârüssaâde Ağalığına getirilen son Ak ağadır ve aynı zamanda bu görevinden sonra saraydan gönderilmeyip Bâbüssaâde Ağalığına tayin edilen de tek kişidir. İsmail Ağa'nın saraydaki üst düzey iki görevi icra etmesinde şüphesiz şahsiyeti de rol oynamıştır. Saraydaki uzun süreli hizmeti sırasında kazandığı servetini hayır işlerine sarf etmiştir. İstanbul, Üsküdar ve Malatya'da kurduğu vakıflarla Osmanlı sosyal hayatına katkıda bulunan hayırseverlerden biridir. Bu çalışmada, 17. yüzyılda Osmanlı sarayında görev yapmış bir hadım olan Malatyalı İsmail Ağa'nın kariyeri ve şahsiyeti üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Sarayı, Dârüssaâde Ağası, Harem Ağası, Bâbüssaâde Ağası, Kapı Ağası, Malatyalı İsmail Ağa

Abstract

In the Ottoman palace eunuchs were divided into two categories: the Kara aghas working in the harem, and the Ak aghas being in charge of the Enderun. Ak aghas were trained in the Enderun like the other ich oghlans and then appointed to important positions in the palace. Malatyalı İsmail Agha also was educated in the Enderun and rose to become one of the Bâbüssaâde communicator aghas. After the death of Ahmed I, the short-term changes in the throne and the conflicts between the factions of the state affected his career in the palace. He left the Bâbüssaâde organization and became the Dârüssaâde Agha. Later, he returned to the Enderun after being assigned as the Bâbüssaâde Agha. Not only is İsmail Agha the last assigned Ak agha as a Darussade Agha, but he also is the only person who was not dismissed from the palace after his term as Dârüssaâde Agha but was appointed as Bâbüssaâde Agha. İsmail Agha's personality also played a role in his fulfilment of two high-level positions at the palace. He spent the wealth he earned during his long service in the palace on charitable works. He is one of the philanthropists who contributed to the Ottoman social life with the foundations he established in İstanbul, Üsküdar and Malatya. This study emphasises the career and personality of Malatyalı İsmail Agha, a eunuch who served in the Ottoman palace in the 17th century.

Keywords: Ottoman Palace, Dârüssaâde Agha, Harem Agha, Bâbüssaâde Agha, Kapı Agha, Malatyalı İsmail Agha

Giriş

Osmanlı saray yaşantısı her daim merak konusu olmuştur. Özellikle kadınların ikamet ettiği Dârüssaâde yani Harem konusunda kaynakların pek fazla bilgi vermemesi bu merakı daha da artırmıştır. Öte yandan görevlilerin dışında geçiş izni verilmeyen Bâbüssaâde yani Enderun hakkında nispeten daha fazla bilgi edinilmektedir. Sarayla ilgili birçok çalışma

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, gulayporgali@marun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1773-9595

This article was checked by intihal.net.

Makale Gönderim Tarihi: 04. 10. 2024

Makale Kabul Tarihi: 12.12.2024

yapılmış ve hâli hazırda çalışılmaya da devam edilmektedir. Saray efradı arasında güçlü konumuyla dikkat çeken hadımlar ilgi odağı olan gruplardan biridir.

Mevcut literatüre bakıldığında, Malatyalı İsmail Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığına tayin edilen son Ak ağa olduğu ve bu görevi Bâbüssaâde Ağalığı ile icra ettiği hakkında birkaç cümleyi geçmeyen bilgiler mevcuttur. İsmail Ağa'nın saraya girdiği dönemde hadımlar, Ak ağalardan oluşan Bâbüssaâde ve Kara ağalardan oluşan Dârüssaâde olarak iki ayrı teşkilat halinde bulunuyordu. Bu durum her iki görevi bir arada yürüttüğü şeklindeki bilgilerin sorgulanmasını gerektirmiştir. Uzun bir aradan sonra Ak ağalardan birinin Dârüssaâde Ağası tayin edilmesi bir hal vakası sonrası vukuu bulmuştu. Malatyalı İsmail Ağa'nın kariyerinde dönemin siyasi olaylarının saraydaki yansımalarını da görmekteyiz. Bu incelemenin, hayatı hakkında yapılmış bir çalışma bulunmayan bu müstesna şahsiyetin biyografisini ortaya çıkarmanın yanı sıra dönemin Osmanlı saray teşkilatı tarihine katkı sağlamak gibi dolaylı bir amacı da bulunmaktadır.

Menşei ve Yetiştirilmesi

Malatyalı İsmail Ağa'nın menşei tartışmalıdır. Adı kaynaklarda ekseriyetle İsmail Ağa ibn Mehmed el-Malatî ve İsmail Ağa ibn Mehmed olarak geçmektedir. Babasının isminin Mehmed olması onun Müslüman bir ailede doğduğunu düşündürür.¹ Fakat İslam'a göre hadım etme işlemi yasak olduğundan Müslüman bir çocuğun bu işleme tabi tutulması pek olası değildir.² İsmail Ağa doğuştan hadım veya kaza sonucu hadım kalmış olabilir. Devşirme olma ihtimali de vardır. 1560 tarihli Malatya tahrir defterine sonradan eklenen Nisan 1631 tarihli vakfiye suretinde isminin İsmail Ağa ibn Abdulmuin olarak geçmesi sehven değilse babasının sonradan Müslüman olduğu kanaatini uyandırır.³ Akrabasından veziriazamlığa kadar yükselen Koca Süleyman Paşa'nın Ermeni asıllı olduğu yönündeki zayıf bir rivayet de bu görüşü destekler niteliktedir.⁴

Çocukluk hayatı hakkında Malatyalı olması dışında pek bilgi bulunmayan İsmail Ağa Enderun'a girerek eğitim görmüş ve Ak ağalar arasına katılmıştır.⁵ İsmail Ağa'nın kariyeri mensubu olduğu Bâbüssaâde teşkilatıyla sınırlı kalmamıştır. Hem Bâbüssaâde hem de Dârüssaâde'de görev yapan ender kişilerden biridir. Onun kariyerini bu yönde şekillendiren faktörleri anlamak için Osmanlı Sarayında hadımların görev yaptığı teşkilata bakmak gerekir.

Osmanlı Sarayında hadımlar ilk dönemlerden itibaren istihdam edilirdi.⁶ Ancak bir teşkilata tabi tutulmaları II. Murad zamanında gerçekleşmişti. Bâbüssaâde teşkilatı adı verilen kurumda Ak hadımlardan oluşan bir yönetici zümresi yer alırdı. Bâbüssaâde Ağası, Ak hadımlar arasında en yüksek dereceli yönetici olarak sarayın amiri konumundaydı.⁷

¹ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (T SMA.e), 460/1 (Tarihsiz). Dârüssaâdeti'ş-Şerîfe zâbiti İsmail Ağa ibn Mehmed olarak geçer. T SMA.e, 1258/53 (26 Ş 1031 / 22 Temmuz 1622).

² Aydın Taneri-Rahmi Yaran, "Hadım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt: 15, 1997, s. 1-3.

³ İsmail Ağa'nın devşirme olduğundan bahseder. Jane Hathaway, *Dârüssaâde Ağası Osmanlı Sarayında Afrikalı Bir Güç Odağı*, çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2022, s.129; Refet Yinanç-Mesut Elibüyük, *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983, s.518.

⁴ Bekir Kütükoğlu, "Süleyman Paşa, Malatyalı", *DİA*, Cilt: 38, 2010, s. 98.

⁵ Saraya giren hadımlar, saraydaki diğer içöğlanlarıyla birlikte eğitilmekte ve odadan odaya terfi ederek padişahın hizmetine verilmekteydiler (Robert Withers, *Büyük Efendi'nin Sarayı*, çev. Cahit Kayra, Pera Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 88-89).

⁶ Orhan Bey'in azatlı kölesi Tavaşi Şerefeddin Mukbil aynı zamanda hadımlardan vakıf nazırlığı yapan ilk kişidir (J. Hathaway, *a.g.e.*, s. 62).

⁷ II. Murad döneminde Ak ağalar teşkilatındaki yöneticiler; Bâbüssaâde Ağası, Hazine Darbaşı, Kilercibaşı, Saray Ağası idi. (Tayyar-zâde Atâ, *Osmanlı Saray Tarihi Târih-i Enderûn*, haz. Mehmet Arslan, Cilt: 1, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2010, s. 123-124). Bâbüssaâde teşkilatındaki diğer yöneticiler Saray kethüdası,

Haremde çoğunlukla Kara hadımlar istihdam edilse de 16. yüzyılın son çeyreğine kadar Ak ağaların nüfuzu altındaydılar. 1575 senesinde Habeşî Mehmed Ağa'nın Dârüssaâde Ağası olarak göreve gelişiyle Kara ağaların talihi değişti. Onun döneminde Haremın yönetimi Bâbüssaâde teşkilatından ayrıldı ve Dârüssaâde Ağası vezirlik derecesinde bir rütbeye erişti.⁸ Habeşî Mehmed Ağa'nın vefatı sonrası göreve gelen Server Ağa'ya karşı olan hoşnutsuzluk Ak ağalardan Saray Ağası Hacı Mustafa Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığına tayin edilmesini sağladı; lakin onun ardından Dârüssaâde Ağalığı yeniden Kara ağalardan tayin edildi.⁹

Malatyalı İsmail Ağa, Ak ağalar ve Kara ağalar arasında ayırımın kesin olarak gerçekleştiği bir dönemde Enderun'a girmiş ve yükselerek İç Kiler Kethüdası olmuştur. 1617 (1026) senesinde Üsküdar'da yaptırdığı çeşmenin kitabesinde kendisi, I. Ahmed'in İç Kiler Kethüdası Malatyalı Derviş İsmail Mehmed olarak geçmektedir.¹⁰ Daha sonra Bâbüssaâde arz ağaları arasına terfi ederek Saray Ağası olmuştur.¹¹ Nitekim 1622 senesi Şubat ayında Saray Ağası olarak karşımıza çıkmaktadır.¹² Bu tarihten üç ay sonra da Bâbüssaâde teşkilatından ayrılarak Dârüssaâde Ağası olmuştur.

Dârüssaâde Ağalığı (1622-1623)

Ülkü Altındağ ve Jane Hathaway İsmail Ağa'nın Dârüssaâde ile Bâbüssaâde Ağalığını bir arada yürüttüğünden bahsetmektedir; fakat durum böyle değildir. Sultan II. Osman'ın katledilmesinden bir gün sonra 21 Mayıs 1622'de Bâbüssaâde Ağası Cafer Ağa emekli edilmiş ve yerine Mehmed Ağa atanmıştı.¹³ İsmail Ağa'nın eski görevi Saray Ağalığına devam etme ihtimali ise bulunmuyordu; çünkü 23 Mayıs'ta Saray Ağası olarak kayıtlara geçen isim Süleyman Ağa idi.¹⁴ Bu tayinlerden anlaşıldığı üzere İsmail Ağa, Dârüssaâde Ağalığı görevinde iken Bâbüssaâde Ağalığı yapmamıştı.

İsmail Ağa, Ak ağalardan Dârüssaâde Ağası olan son kişiydi. Bu görevi en son ifa eden ve 1596 yılında emekli olan Ak ağalardan Saray Ağası Hacı Mustafa Ağa ile İsmail Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığı arasında çeyrek asırlık bir süre söz konusuydu. Bu zaman aralığında Kara ağaların haremde yerleşmiş bir düzen bulunuyordu. Dârüssaâde Ağası'nın güçlü konumunun iyice hissedildiği ve padişah üzerindeki etkisinin devlet meselelerine

ondan sonra Beş nefer köşe başı, onların altında bir nefer Başeski ve sonra gelen iki nefer Özençi ağası'ydı. Hasodabaşı da çoğunlukla Ak ağalardan tayin edilirdi. Ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 339-342; Sevgi Ağca Diker, "Topkapı Sarayında Ak Hadımlardan Oluşan Babüssaade Teşkilatı ve Kurumun Son Güçlü Temsilcisi: Kapı Ağası Gazanfer Ağa, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 16, Aralık 2020, s. 4-5.

⁸ Ülkü Altındağ 1574 yılı olarak nakleder (Ülkü Altındağ, "Dârüssaâde", *DİA*, Cilt: 9, 1994, s. 1). Ahmed Resmi Efendi Mehmed Ağa'nın göreve gelişini 982 (1574-1575) hududunda diye belirtir (Zeynep Aycibin, "Ahmed Resmi Efendi'nin Hamiletü'l-küberâ'sı ve Müstakimzâde Zeyli", *Belgeler*, Cilt: 22, Sayı: 26, Ocak 2001, s.198). III. Murad'ın saltanatının başlarında vefat eden Dârüssaâde Ağası Yakut Ağa'nın hamamının tamamlanması için Kızlar Ağası Mehmed Ağa tarafından para gönderilmesi yakın bir zamanda vefat ettiğini gösterir. TSMA.e, 1045/72 (6 C 983 / 12 Eylül 1575).

⁹ Hacı Mustafa Ağa'dan sonra Kara ağalardan Osman Ağa, Abdürrezzak Ağa, Reyhan Ağa, Hacı Mustafa Ağa ve Süleyman Ağa sırasıyla Dârüssaâde Ağası olmuşlardır (Zeynep Aycibin, a.g.m., s. 199-201).

¹⁰ Affan Egemen, *İstanbul'un Sebil ve Çeşmeleri (Resimleri ve Kitabeleri ile 1165 Çeşme ve Sebil)*, Arıtan Yayınevi, İstanbul 1993, s.439.

¹¹ Babüssaade arz ağaları için bk. BOA, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TSMA.d), 2110/87, vr.4a-4b (1113 / 1701-1702).

¹² İsmail Ağa 20 Ra 1031 / 2 Şubat 1622'de Saray Ağası'dır. BOA, Kâmil Kepeci Tasnifi Defterleri (KK.d), 257, s.62.

¹³ Ülkü Altındağ, İsmail Ağa'nın göreve gelişini 1621 senesi olarak verir (Ülkü Altındağ, "Dârüssaâde", s. 1). Jane Hathaway, Dârüssaâde ve Bâbüssaâde Ağalığının birleştirilerek Kapı ağalarından Malatyalı devşirme İsmail Ağa'nın göreve getirildiğinden bahseder (J. Hathaway, a.g.e., s.129). Cafer Ağa'nın emeklilik tayini için bk. BOA, KK.d, 257, s.85, 88 (10 B 1031 / 21 Mayıs 1622). Cafer Ağa'nın emekliliğinden on dört gün sonra Bâbüssaâde Ağası olarak Mehmed Ağa'nın görevde bulunduğu ilk kayıt olarak tespit edilmiştir. BOA, KK.d, 257, s.90 (24 B 1031 / 4 Haziran 1622).

¹⁴ BOA, KK.d, 257, s.85 (12 B 1031 / 23 Mayıs 1622).

sirayet ettiği kanısı, o dönem yönetimden hoşnut olmayan zümreler arasında sıkça zikrediliyordu. Uzun bir aradan sonra Ak ağalardan birinin Dârüssaâde Ağası olarak tayin edilmesi dönemin saray, asker ve ulema çekişmesinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Nitekim isyancılar tarafından katledilen ilk padişah olarak tarihe geçen II. Osman'ın tahtan indirilmesi sırasında talep edilen isimlerden biri de Dârüssaâde Ağası Süleyman Ağa idi. Kendisi padişahı bir gün önce 19 Mayıs 1622 tarihinde katledilmişti.¹⁵

Süleyman Ağa'nın öldürülmesinden sonra Dârüssaâde Ağalığının haremdeki diğer Kara ağalardan birine verilmemesinde, kendilerine duyulan güvensizlikle birlikte Sultan I. Mustafa'nın cülusuyla gerçekleşen "çıkma"da haremdeki görevlilerden birçok ismin emekli edilmesi önemli bir rol oynadı.¹⁶ Kara ağalara olan güvensizliğin en büyük sebebi ise I. Mustafa'nın ilk cülusunda Dârüssaâde Ağası olan Hacı Mustafa Ağa'nın padişahın garip hallerini aşikâr etmesiydi. Aslında bazı ulema mensupları cülustan sonra onun görevden uzaklaştırılması için Valide Sultan'ı uyarmalarına rağmen kendisini ikna edememişlerdi.¹⁷ Yaşanan olaylar sonrasında, aynı hatayı yapmamak adına yeni bir düzen tesis edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Haremdekilerin hanedan mensuplarıyla yakın ilişkileri göz önüne alınarak Dârüssaâde Ağalığına bu kez Kara ağalardan değil Ak ağalardan biri tercih edilmiştir.

Sultan I. Mustafa'nın tahta ikinci cülusundan sonra Dârüssaâde Ağası tayin edilen İsmail Ağa, göreve gelişinin ardından 31 Mayıs 1622'de, emektar Saray ağalarının Mısır hazinesinden karşılanmak üzere tasarruf ettikleri gibi kendisine de tayinat verilmesini talep etti.¹⁸ Kısa süre sonra selefi Süleyman Ağa'nın Balçık kazasına bağlı Şamlıdere'deki çiftliği içerisindeki köle, cariye, hayvanat ve teçhizatlarıyla birlikte kendisine verildi.¹⁹ Bu temlikten yaklaşık bir ay sonra da Yenikapı'da bir bahçe verildi.²⁰ Ayrıca padişah tarafından kendisine bir at elbisesi hediye edildi.²¹

Dârüssaâde Ağası padişaha en yakın kişilerden biriydi. Arz ağalarından birisi olarak padişah ile devlet ricali arasındaki haberleşmeyi sağlayan aracılardaydı. Padişaha olan yakınlığı, isteklerini gerçekleştirme arzusunda olan devlet adamlarını onunla iyi ilişkiler kurmaya yöneltmekteydi ve bu da doğal olarak Dârüssaâde Ağası'nın ilişki ağlarını güçlendiriyordu. Ancak yönetime karşı bir memnuniyetsizlik oluştuğunda bu yakınlık kendisini ölüme götüren tehlikeli bir duruma sokabiliyordu. Malatyalı İsmail Ağa son derece hassas bir dönemde bu vazifeyi yerine getirmişti.

I. Mustafa'nın bir hal vakası sonrası tahta cülusu ve ardından gerçekleşen bazı tayinler özellikle yeniçeri ve sipahilerde hoşnutsuzluk yaratmıştı. Nitekim Yeniçeri Ağası Derviş Ağa'nın azledilip Karaman Beylerbeyi tayin edilmesinin ardından Veziriazam Merre Hüseyin Paşa tarafından katledildiği yönünde çıkan yalan haberler üzerine sipahiler ve yeniçeriler At Meydanı'nda toplandılar. Aralarından seçtikleri on sipahi ve on yeniçeriyi Bâbüssaâde'ye gönderip arzuhallerini Dârüssaâde Ağası İsmail Ağa'ya bildirdiler. O da padişahın üç vezirinden hangisini isterlerse veziriazam tayin edeceğini beyan ettiğini kendilerine açıkladı. Kalabalık, Merre Hüseyin Paşa'nın azledilmesi ve padişahın dilediği kişiyi veziriazam yapması konusundaki isteklerini iletmesini tekrar Dârüssaâde Ağası İsmail Ağa'dan rica ettiler. Bunun üzerine Merre Hüseyin Paşa azledilip yerine dâyesinin kocası

¹⁵ 1620-1622 arası Süleyman Ağa görevdedir (Zeynep Aycibin, a.g.m., s.201). Süleyman Ağa'nın katli için bk. Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-hüseyin Fî Hulûsati Ahbâri'l-hâfikayn)*, Cilt: 2, haz. Mehmet İpşirli, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 483.

¹⁶ Emekli edilen harem ağaları için bk. BOA, KK.d, 257, s.89 (1 Ş 1031 / 11 Haziran 1622).

¹⁷ *Târih-i Na'îmâ*, C.2, s.440.

¹⁸ Günlük iki yüz pare, ayda on sekiz erdeb ceraye ve on alika verilmiştir. BOA, KK.d, 257, s.89 (20 B 1031 / 31 Mayıs 1622).

¹⁹ BOA, KK.d, 257, s.100 (6 Ş 1031 / 16 Haziran 1622).

²⁰ BOA, KK.d, 257, s.109 (14 N 1031 / 23 Temmuz 1622).

²¹ TSMA.e, 861/44 (Tarihsiz).

Lefkeli Mustafa Paşa veziriazam tayin edildi.²² Sultan Mustafa'nın dâyesi Hundi Hatun'a büyük bir hürmet ve sevgi duyduğu anlaşılmaktadır. Cülustan kısa bir süre sonra dâyesinin isteği üzerine tayinat verilmesi, onun sarayla bağlarını koparmadığına da bir işarettir.²³ Leclie Pierce'a göre akli dengesi yerinde olmayan Sultan Mustafa'nın verdiği kararlar aslında validesinin kararlarıydı.²⁴ Asilerin arzuhallerini getiren ve onların ahvalini gören Dârüssaâde Ağası İsmail Ağa'nın verdiği fikirler Valide Sultan'ın kararlarını etkilemiş olmalıdır. İlerleyen zamanda Lefkeli Mustafa Paşa'nın rüşvet aldığı hususunda şikâyetlerin ortaya çıkmasıyla birlikte sipahiler hem Mustafa Paşa hem de Davut Paşa hakkında söylenenleri Dârüssaâde Ağası İsmail Ağa'ya bildirmişler ve padişaha durumu anlatmasını istemişlerdir.²⁵ Katledilen bir Dârüssaâde Ağası'nın yerine geçen İsmail Ağa, aynı durumun kendi başına gelmemesi için bu kriz anlarını iyi yönetmiş ve verilen kararlarda askerinin öfkesini kendi üzerine çekecek bir durumun yaşanmamasını sağlamayı başarmıştır.

İsmail Ağa, IV. Murad'ın cülusundan sonra da görevini bir süre daha sürdürdü. Taht değişikliği sonrası haremdeki düzen yeniden tesis edildi ve ilk olarak Valide Kösem Sultan'ın odası tefriş edildi. Odası yenilenen ikinci kişi ise Dârüssaâde Ağası İsmail Ağa idi. Odadaki minderler, yastıklar ve kalıçeler²⁶ dâhil olmak üzere tefrişatın hepsi değiştirildi. Dârüssaâde Ağası, o dönem aynı zamanda haremde de zabiti olarak içeriye girip çıkan her şeyden sorumluydu. Örneğin harem için talep edilen iki adet seccade önce İsmail Ağa'ya teslim edilmiş ve onun aracılığıyla içeriye alınmıştı. Haremde yetişen cariyelerin Enderun'da yetişen devlet adamlarıyla evlendirildikleri bilinmektedir. Dârüssaâde Ağası'nın bir görevi de evlilik hazırlıklarını yürütmektir. Cülustan kısa süre sonra Yeniçeri Ağasına haremde bir kız verilmiş ve Kuşçubaşı tarafından getirilen fağfurî²⁷ kâseler İsmail Ağa'ya teslim edilmişti.²⁸

İsmail Ağa Dârüssaâde Ağası iken Yakup isimli birisine, Bâbüssaâde Ağası iken de merhum Bâbüssaâde Ağası Gazanfer Ağa'nın yeğeni Mehmed'e borç vermiştir. Borç verilen paralarla ilgili "karz-ı hasen" teriminin kullanılması borcun geri ödeme şartı olmadan verildiğini göstermektedir.²⁹ Bu durum, İsmail Ağa'nın yardımsever bir insan olduğunu göstermekle birlikte asıl isteğinin Allah'ın rızasını kazanmak olduğu düşünülebilir. Çünkü karz-ı hasen Allah'a verilen güzel bir borçtur. Bu niyetle verilen borçla Allah katında sevap kazanılacağına ve verilen borcun kat kat fazlasıyla mükâfatlandırılacağına inanılır.³⁰

IV. Murad'ın saltanatında Abaza seferine memur olan Kemankeş Ali Paşa, sarayda tecrübeli ve güvenilir kişilerin eksikliğini görerek eski Dârüssaâde Ağası Hacı Mustafa Ağa'yı emekli olarak ikamet ettiği Mısır'dan getirtti ve ikinci defa Dârüssaâde Ağalığı makamına oturttu. Hacı Mustafa Ağa'nın ilk Dârüssaâde Ağalığı I. Ahmed döneminde yani Kösem Sultan'ın hasekiliği zamanında başlamıştı.³¹ IV. Murad'ın naipliğini yürüten Valide Kösem Sultanla eskiye dayanan hukukları vardı. Bu sebeple tekrar hareme dönmesini istemiş olması kuvvetle muhtemeldir. Mısır'dan yola çıkan Mustafa Ağa 1623 yılı sonlarında

²² Vezirler Davud Paşa, Mehmed Paşa ve Mustafa Paşa idi. Her birisinin kendi taraftarları bulunduğu kalabalık bir karara varamamış ve seçim işini padişaha bırakmışlardır (Solak-zâde Mehmed Hemdemi Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, Cilt: 2, haz. Vahit Çabuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 493-495).

²³ BOA, KK.d, 257, s .88 (14 B 1031 / 25 Mayıs 1622).

²⁴ Leslie P. Pierce, *Harem-i Hümayun*, çev. Ayşe Berktaş, Işık Yayınları, İstanbul 2022, s.408.

²⁵ Solak-zâde Mehmed Hemdemi Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, Cilt: 2, s.496-497.

²⁶ Küçük halı, halı seccade. *Kubbealtı Lügati*, (<https://lugatim.com/s/kali%C3%A7e>, Erişim Tarihi: 24.06.2024).

²⁷ Çin porseleni. *Kubbealtı Lügati*, (<https://lugatim.com/s/fa%C4%9Ffuri/1>, Erişim Tarihi: 24.06.2024)

²⁸ TSMA.d, 1069, vr.1a (Za-Z 1032 / Eylül-Ekim 1623).

²⁹ TSMA.e, 549/76 (6 Ca 1032 / 8 Mart 1623); TSMA.e, 394/20 (1 Ca 1034 / 9 Şubat 1625).

³⁰ H. Yunus Apaydın, "Karz", *DİA*, Cilt: 24, 2001, s.520.

³¹ Zeynep Aycibin, a.g.m., s. 200-201.

saraya gelerek odasına yerleşti.³² Onun gelişiyle birlikte İsmail Ağa'nın on sekiz ay süren Dârüssaâde Ağalığı görevi de sona erdi. Bu tarihten itibaren Dârüssaâde Ağalığına tayinler Kara ağalar arasından yapıldı.

Bâbüssaâde Ağalığı (1623-1632)

Aralık 1623'te Mustafa Ağa'nın Dârüssaâde Ağalığına getirilmesiyle İsmail Ağa'nın haremdeki görevi sona ermiş; fakat bu kez de Bâbüssaâde Ağalığına tayin edilerek Enderun'da hizmet etmeye devam etmişti.³³ Haremdeki en yüksek rütbeli görevli olarak Dârüssaâde Ağası değiştiğinde, saray kaidelerine göre eskisi ya azledilir ya da emekli edilirdi. İsmail Ağa'nın Ak ağalardan olması bu kaidenin uygulanmasına engel değildi. Sadakatlerinden emin olunan Hacı Mustafa Ağa'nın haremde idaresine, İsmail Ağa'nın da Enderun zabıtlığına tayin edilmesi Dârüssaâde Ağalığındaki bu isim değişikliğinin planlı bir uygulamaya olduğunu göstermektedir.

İsmail Ağa, Saray Ağası olarak ayrıldığı Bâbüssaâde teşkilatına Bâbüssaâde Ağası olarak geri dönmüştü. Bu yeni görevi sırasında yapılan ihsanlardan Valide Kösem Sultan ve IV. Murad'ın kendisinden memnun oldukları anlaşılmaktadır. 1625 senesinde, tekkesine döşenmek üzere kaliçe rica eden İsmail Ağa'ya vefat eden Defterdar Yahnikapan Abdülkerim Paşa'nın metrukâtından gelen kullanılmış büyük bir kaliçe ihsan edilmişti.³⁴ 1627 senesinde ise kendisine *mertebani* denilen seladonlardan yirmi adet hediye edildi.³⁵ İçerisine zehir konulunca kırıldığı söylenen bu kâseler yeşil renkli olup diğer porselenlere göre daha pahalıydı.³⁶

Astronomiye ilgi duyan İsmail Ağa, sarayda Müneccimbaşı olan Mehmed bin Ali'ye bir de kitap yazdırmıştı. Eserin başında kitabın yazılma hikâyesi anlatılmıştır: Bir gün Bâbüssaâde Ağası İsmail Ağa, kendisinde astronomiyle ilgili Türkçe bir kitap tercümesi bulunmadığını söyleyerek huzurundaki Müneccimbaşı'dan bir kitap siparişinde bulunmuştu. Bunun üzerine Müneccimbaşı Mehmed Arapça, Farsça ve Frenk dillerinde yazılmış kitaplardan bazı bölümleri terkip ederek eserini tamamlamış ve İsmail Ağa'ya sunmuştu.³⁷

Bâbüssaâde Ağası İsmail Ağa dokuz yıl bu görevi yürüttükten sonra 1632 yılında saraydan ayrıldı. Görevdeyken tasarrufunda bulunan Hüdavendigâr, Karesi, Saruhan ve Silistre'deki haslar, vazifesi bittikten sonra Dârüssaâde Ağası İdris Ağa'ya verildi.³⁸ Saraydan ayrıldıktan sonra Şeyhülharemeyn olarak Medine'de görev yaptı.³⁹ Vezir rütbesinde olan Medine Şeyhülharemligine özellikle saray ağaları tayin edilirdi.⁴⁰ İsmail Ağa'nın bu vazifesinde yaklaşık yedi yıl kaldığı anlaşılmaktadır.

³² Rebiyülevvel ayı başlarında Mısır'dan gelen Darüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın odasındaki kaliçe, keçe, yastık ve minderlerin yenilendiği belirtilmektedir. T SMA.d, 1069, vr.1a (Evail-i Ra 1033 / 23 Aralık 1623-1 Ocak 1624).

³³ İsmail Ağa'nın Bâbüssaâde Ağası nezaretindeki Ali Paşa Vakfı cihetlerine yaptığı atamalarda saraydan ayrılmadan Bâbüssaâde Ağalığına geçtiği anlaşılmaktadır. Defterde en erken tarihli ataması 16 S 1033 / 9 Aralık 1623'tür. Bk. T SMA.d, 3526/5, s.2.

³⁴ T SMA.d, 1069, vr.2b (M 1035 / Ekim-Kasım 1625).

³⁵ T SMA.d, 1069, vr.4b (Evasıt-ı N 1036 / 26 Mayıs-4 Haziran 1627).

³⁶ Antoine Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Anılar (1672-1673)*, Cilt: 2, çev. Nahid Sırrı Örik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 76.

³⁷ Mehmed bin Ali, *Ahkâm-ı Nücüm*, Milli Kütüphane, Yazmalar, O6 Mil Yz A 8372, vr.1b. Eserin telif tarihi belli değildir. Müneccimbaşı Mehmed H.1040/M.1630-1631'de vefat etmiştir. İsmail Ağa 1623 Aralık ayında Bâbüssaâde Ağası tayin edildiğine göre kitap bu iki tarih aralığında yazılmış olmalıdır. Müneccimbaşı Mehmed'in ölüm tarihi için bk. Salim Ayduz, "Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık Müessesesi", *Belleten*, Cilt: 70, Sayı: 257, Nisan 2006, s. 176.

³⁸ BOA, Bâb-ı Âsafî Ruus Kalemi Defterleri (A.RSK.d), 1502, s.33 (Ra 1042 / Eylül-Ekim 1032).

³⁹ BOA, Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), 2995, s.5, 82 (29 Z 1043 / 26 Haziran 1034)

⁴⁰ Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Şeyhülharem", *DİA*, Cilt: 39, 2010, s.91.

Vefatı

İsmail Ağa, Mısır'dan İstanbul'a dönerken Rodos'ta bulunduğu sırada H.1049/M.1639-1640 yılında vefat etmiştir. Mezarı Rodos'ta bulunan Murad Reis haziresindedir. Bugün mevcut olmayan mezar taşındaki bilgiler şöyledir:⁴¹

*Kapı Ağası İsmail Ağa kim
Olup şeyhülharem bulmuşdu izzet
İşidenler dediler ona tarih
Umarız kim ide Allah rahmet
Sene 1049*

Resim 1. İsmail Ağa'nın Rodos'taki Mezar Taşı⁴²

Sonradan yenilenen mezar taşında “*Sâbikâ Bâbüssaâde Ağası olan Malatyalı İsmail Ağa ruhiçün fatiha*” yazmaktadır. Tarih bulunmamaktadır. Mezarın yeri, hazireye girdikten sonra ilk kapıdan sola dönüldüğünde karşıda kalan Şahin Giray ve Fetih Giray türbelerinin bulunduğu avludadır.⁴³

Haziredeki selamlıkla konukevini birbirine bağlayan duvarda, açık bir pencerenin üzerindeki kemerde bulunan kitabede İsmail Ağa'nın kısa bir biyografisi yer almaktadır. Kitabede yer alan bilgilere göre Kapı Ağası İsmail Ağa şeyhülharem olup Medine'de sonsuz bir mutlulukla yıllarca ibadet ettikten sonra geri dönmüş ve Rodos adasına ulaştığında burası hayatının son durağı olmuştur. John Robert Barnes'a göre kitabe, Rodos'un son ikamet yeri olduğunu anlayan İsmail Ağa tarafından hazırlanmış otobiyografik bir metindir. Ölmeden önce bir kitabe hazırlanmasını istemiş ve üzerine yazılacak yazıyı da belirlemiş olması mümkündür. Kitabede yer alan bir dua bu görüşü destekler niteliktedir. Allah'ın lütfuyla huriler ve gılmanlarla bir arada yerinin cennet olmasını dilemektedir.⁴⁴

⁴¹ Celalettin Rodoslu, *Rodos ve İstanköy Adalarında Gömülü Tarihi Simalar*, Çankaya Matbaası, Ankara 1945, s.74.

⁴² Zeki Çelikkol, *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992, Resim 62.

⁴³ Zeki Çelikkol, *a.g.e.*, s.45.

⁴⁴ *Kapı Ağası İsmail Ağa olup şeyhülharem bulmuşdu avdet. Sa'adettele cavid olup etdi Medine'de nice yıllar ibadet. Mısır'dan vasil olunca Rodos'a Huda'nın emriyle itdi rihlet. Acebmi lutfi Hakile olursa karin-i hur u gılman yeri cennet. İşidenler dediler Ona tarih. Umarız ki ede Allah rahmet. Sene 1049* (John Robert Barnes, “Murad Reis Tekkesi (Rodos)”, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, ed. Ahmet Yaşar Ocak, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 520).

Resim 2. Şahin Giray Han Haziresi Duvar Kitabesi⁴⁵

Vakıf Eserleri

Maneviyatı güçlü bir insan olduğu anlaşılan İsmail Ağa birçok hayır eseri meydana getirmiştir. Vakıf eserlerini ilk olarak Üsküdar’da yaptırmaya başlamıştır. Tavaşi Hasan Ağa Mahallesi’nde yer alan cami, tekke, çeşme, hamam ve cemiyethaneden meydana gelen yapılara daha sonra bir de mektep eklenmiştir. Tekke, kaynaklarda Kapı Ağası, Malatyalı İsmail Ağa, Kapı Ağası İsmail Ağa isimleriyle ve daha sonraları tekkenin şeyhliğini yapan Koğacı Efendi, Koğacı Dede, Şeyh Fethi Efendi, Şeyh Keçi gibi çeşitli isimlerle anılmıştır. 19. yüzyılda ise tekke Sa’diyye tarikatına intikal etmiştir.⁴⁶ IV. Murad, H.1038/M.1628-1629 senesinde İsmail Ağa Vakfına ait hamamı ziyaret etmiştir. Topkapı Sarayı’nda 32/75 numaralı kitabeye göre sultan, ismi zikredilmeyen bir hamamı ziyaret ederek içerisindeki havuza girmiş, şifa bulmak için bu havuza girecek hastalara da hayır duasında bulunmuştur. Sülüs hatla yazılmış yedi satırlı kitabede Bâbüssaâde Ağası İsmail Ağa, havuza gireceklerin kendisini ve padişahı hayırla anmalarını istemektedir. Kitabe, geçirdiği tadilatlarla birlikte orijinallliğini büyük ölçüde yitirmişse de İsmail Ağa’nın Üsküdar’da bulunan hamamına ait olmalıdır.⁴⁷

İsmail Ağa’nın Üsküdar’daki hayır eserlerinin yanı sıra Ayasofya yakınında ve Bâb-ı Hümayun bitişiğindeki Soğukçeşme Sokağı’nda bir tekkesi daha bulunmaktadır. Tekke 19. yüzyılda Naziki Efendi tarafından yenilenmiş ve onun adıyla anılmaya başlamıştır.⁴⁸ Kendisi ayrıca memleketi Malatya’da bir cami yaptırmıştır. İstanbul, Üsküdar ve Malatya’da bulunan vakıfları Saray Ağası’nın nezaretindedir. Vakfın tevliyetini, kendisi vefat ettikten sonra kardeşi İbrahim Paşa ve onun evlatlarına bırakmıştır.⁴⁹ Kardeşinin oğlu Mehmed’in mütevellî iken vakıf malına zarar vermesi ve hizmetlilerin maaş ödemelerini yapmaması

⁴⁵ Zeki Çelikkol, *a.g.e.*, Resim 60.

⁴⁶ Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Malatyalı İsmail Ağa Camii ve Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt: 5, Kültür Bakanlığı/Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 279-280; 19. yüzyılda İstanbul’da vefat eden Sadi şeyhlerinden Muhammed b. Emîn Üsküdar’daki İsmail Ağa Tekkesi haziresine defnedilmiştir (Hür Mahmut Yücer, “Sa’diyye”, *DİA*, Cilt: 35, 2008, s. 411).

⁴⁷ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, “Osmanlı Tarihi Araştırmaları İçin Az Bilinen Bir Kaynak: Topkapı Sarayı Taş Kitabeler Koleksiyonu”, *XIX. Türk Tarih Kongresi (3-7 Ekim 2022)*, Cilt: 3, haz. Abdullah Kaymak vd., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2024, s. 694.

⁴⁸ BOA, KK.d, 275, s.23 (12 N 1081 / 23 Ocak 1671); M. Şefik Korkusuz, *İstanbul Tekkeleri ve Ponstnişinleri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2016, s.195-196.

⁴⁹ Refet Yinanç-Mesut Elibüyük, *Malatya Tahrir Defteri*, s. 519-520.

Bâbüssaâde İle Dârüssaâde Arasında Malatyalı İsmail Ağa (Ö.1639-40)

üzerine bir ara tevliyet üzerlerinden alınmışsa da tekrar vakfiyeye riayet edilerek akrabaları mütevellî tayin edilmiştir.⁵⁰

İsmail Ağa'nın mülklerinden Samandıra'da bulunan çiftliği ise vefatından on yedi yıl sonra Gevherhan Sultan'a hibe ve temlik edilmiştir. Hibe edildikten sonra çiftliğin ismi değişmemiş ve "Kapı Ağası Çiftliği" olarak anılmaya devam etmiştir.⁵¹

Sonuç

Malatyalı İsmail Ağa 17. yüzyıl başlarında saray girerek eğitim görmüş ve hayatının büyük bir kısmını sarayda geçirmiştir. Ak ağalardan olması dolayısıyla kariyerinin ilk basamaklarını bu teşkilat içerisinde çıkmıştır. Bâbüssaâde teşkilatında tespit edebildiğimiz ilk görevleri İç Kiler Kethüdalığı ve Saray Ağalığıdır. Daha sonra Kara ağaların yönetimindeki haremde Dârüssaâde Ağası olmuş ve bu görevi Hacı Mustafa Ağa'ya bırakmasının ardından da Bâbüssaâde Ağası tayin edilmiştir. Saraydan ayrılırken kendisine vezirlik derecesinde Medine Şeyhülharemligi verilerek taltif edilmiştir. İstanbul'a dönüş yolunda konakladığı Rodos son durağı olmuştur. Üsküdar, İstanbul ve Malatya'da yaptırdığı vakıf eserleri ve karşılıksız verdiği borçlar onun hayırsever bir kişi olduğunu göstermektedir. Ak ağalardan Dârüssaâde Ağalığı yapan son kişi olmakla birlikte hem Dârüssaâde hem de Bâbüssaâde Ağalığı makamında görev yapan tek kişi olarak tarihteki yerini almıştır.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Ruus Kalemi Defterleri (A.DVNS.RSK.d), nr. 5

Bâb-ı Âsafi Ruus Kalemi Defterleri (A.RSK.d), nr. 1502, 1522

Kâmil Kepeci Tasnifi Defterleri (KK.d), nr. 257, 275

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), nr. 2995

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TSMA.e), nr. 394/20, 460/1, 549/76, 861/44, 1045/72, 1258/53.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TSMA.d), nr. 1069, 1250/29, 1250/30, 2110/87, 3526/5.

Yazılı Kaynaklar

ALTINDAĞ, Ülkü. "Dârüssaâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt: 9, 1994, s. 1-3.

APAYDIN, H. Yunus, "Karz", *DİA*, Cilt: 24, 2001, s.520-525.

AYCİBİN, Zeynep, "Ahmed Resmi Efendi'nin Hamiletü'l-küberâ'sı ve Müstakimzâde Zeyli", *Belgeler*, Cilt: 22, Sayı: 26, Ocak 2001, s. 183-226.

AYDÜZ, Salim, "Osmanlı Devleti'nde Müneccimbaşılık Müessesesi", *Belleten*, Cilt: 70, Sayı: 257, Nisan 2006, s.167-264.

BARNES, John Robert, "Murad Reis Tekkesi (Rodos)", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, ed. Ahmet Yaşar Ocak, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

ÇELİKKOL, Zeki, *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*, 2. Basım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.

ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, "Malatyalı İsmail Ağa Camii ve Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt: 5, Kültür Bakanlığı/Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 279-280.

DİKER, Sevgi Ağca, "Topkapı Sarayında Ak Hadımlardan Oluşan Babüssaade Teşkilatı ve Kurumun Son Güçlü Temsilcisi: Kapı Ağası Gazanfer Ağa", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı: 16, Aralık 2020, s.1-32.

EGEMEN, Affan, *İstanbul'un Sebil ve Çeşmeleri (Resimleri ve Kitabeleri ile 1165 Çeşme ve Sebil)*, Arıtan Yayınevi, İstanbul 1993.

GALLAND, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Anılar (1672-1673)*, Cilt: 2, çev. Nahid Sırrı Örik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987.

HATHAWAY, Jane, *Darüssaade Ağası Osmanlı Sarayında Afrikalı Bir Güç Odağı*, çev. Tansel Demirel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2022.

KORKUSUZ, M. Şefik, *İstanbul Tekkeleri ve Ponsnişinleri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2016.

⁵⁰ BOA, A.RSK.d, 1522, s.240 (17 R 1062 / 28 Mart 1652); BOA, Divan-ı Hümayun Sicilleri Ruus Kalemi Defterleri (A.DVNS.RSK.d), 5, s.202 (23 M 1119 / 26 Nisan 1707).

⁵¹ TSMA.d, 1250/29 (25 S 1063 / 25 Ocak 1653). Gevherhan Sultan'a hibe edildikten sonra bile "Kapı Ağası Çiftliği" olarak anılmıştır. TSMA.d, 1250/30 (17 Ra 1067 / 3 Ocak 1657).

Bâbüssaâde İle Dârüssaâde Arasında Malatyalı İsmail Ağa (Ö.1639-40)

- KÜTÜKOĞLU, Bekir, “Süleyman Paşa, Malatyalı”, *DİA*, Cilt: 38, 2010, s.98-99.
- KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, “Şeyhülharem”, *DİA*, Cilt: 39, 2010, s. 91.
- KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, “Osmanlı Tarihi Araştırmaları İçin Az Bilinen Bir Kaynak: Topkapı Sarayı Taş Kitabeler Koleksiyonu”, *XIX. Türk Tarih Kongresi (3-7 Ekim 2022)*, Cilt: 3, haz. Abdullah Kaymak vd., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2024, s. 677-711.
- Mehmed bin Ali, *Ahkâm-ı Nücûm*, Millî Kütüphane, Yazmalar, O6 Mil Yz A 8372/1b-41b.
- Naîmâ Mustafa Efendi, *Târih-i Na'îmâ (Ravzatü'l-hüseyn Fî Hulâsati Ahbâri'l-hâfıkayn)*, Cilt: 2, haz. Mehmet İpşirli, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- PIERCE, Leslie P, *Harem-i Hümayun*, çev. Ayşe Berktaş, Isık Yayınları, İstanbul 2022.
- RODOSLU, Celalettin, *Rodos ve İstanköy Adalarında Gömülü Tarihi Simalar*, Çankaya Matbaası, Ankara 1945.
- Solak-zâde Mehmed Hemdemi Çelebi, *Solak-zâde Tarihi*, Cilt: 2, haz. Vahit Çabuk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara1989.
- TANERİ, Aydın-Yaran, Rahmi, “Hadım”, *DİA*, Cilt: 15, 1997, s.1-3.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, 4. Basım, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- WITHERS, Robert, *Büyük Efendi'nin Sarayı*, çev. Cahit Kayra, Pera Yayıncılık, İstanbul 1996.
- YİNANÇ, Refet-Elibüyük, Mesut, *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983.
- YÜCER, Hür Mahmut, “Sa'diyye”, *DİA*, Cilt: 3, 2008, s.410-413.

Elektronik Kaynaklar

Kubbealtı Lugati, Osmanlıca Sözlük, <https://lugatim.com/s/GAYR%C4%B0MEMNUN> (Erişim: 4 Temmuz 2024)

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Makalenin her aşamasında bana destek olan ve yazım sırasında yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Murat Uluskan'a teşekkür ederim. Ayrıca inceleme ve yorumlarıyla katkıda bulunan hakemlere de teşekkür ederim./I would like to thank my thesis advisor Prof. Dr. Murat Uluskan who supported me at every stage of the article and guided me during the writing. I would also like to thank the referees who contributed by reviewing and commenting.

Yazarın Notu / Author's Note: Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında hazırlanan “Osmanlı Saray Teşkilatında Bâbüssaâde Ağalığı (16. ve 17. Yüzyıllar)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir./This article is derived from the PhD thesis titled “Bâbüssaâde Agha in the Ottoman Palace Organisation (16th and 17th Centuries) prepared at Marmara University Institute of TurkicStudies, Department of Turkish History, Division of Early Modern History.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayımlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.